ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์: เครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรกรรมทางเลือกของชุมชน

ชื่อผู้เขียน : นายประหยัด จตุพรพิทักษ์กุล

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต: สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยงยุทธ เปลี่ยนผดุง	ประธานกรรมการ
อาจารย์ ดร. ชยันต์ วรรธนะภูติ	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ์	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง เครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรกรรมทางเลือกของชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทำความเข้าใจองค์ประกอบและลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกของชุมชน และเงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือก พื้นที่ที่ทำการวิจัยได้แก่ บ้านป่าน้อต ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัยเป็นแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลหลได้แก่ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวบ้าน เช่น พิธีกรรมต่างๆของชุมชน เข้าร่วมเวทีชาวบ้าน เวทีประชุม สัมมนาเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน และ เครือข่ายระหว่างชุมชน การจัดกลุ่มสนทนา การศึกษาเอกสาร รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารรายงานการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

เครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรกรรมทางเลือกของชุมชนเป็นกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีอยู่ในชุมชน มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ องค์ความรู้ แม่ข่ายการเรียนรู้ องค์กรในการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ แต่ละองค์ประกอบมีลักษณะดังนี้

องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรกรรมทางเลือกเป็นความรู้ในลักษณะที่เป็นองค์รวม (Holistic)ระหว่างความรู้ในการคิดวิเคราะห์กับความรู้ที่เป็นเรื่องเทคนิคการปฏิบัติการควบคู่ระบบคุณธรรมที่เกื้อกูลกันระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งมีผลกระทบเชื่อม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

โยงกันทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การศึกษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เครือข่ายการเรียนรู้มีแม่ข่ายเป็นศูนย์กลางในการศึกษาทดลอง พัฒนาองค์ความรู้และถ่ายทอดความรู้ แม่ข่ายการเรียนรู้มีทั้งแม่ข่ายเชิงเดี่ยวที่เป็นศูนย์กลางที่เชี่ยวชาญคนเดียวและแม่ข่ายเชิงซ้อนที่มีผู้เชี่ยวชาญหลายคนและหลากหลายเนื้อหา มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและทางเลือก มีทักษะความสามารถในการทำการเกษตรที่หลากหลาย เป็นผู้ที่มีคุณธรรมมีจิตใจที่เสียสละ ชอบคิดชอบทดลอง ช่างสังเกต กระตือรือล้นติดตามข่าวสารข้อมูลความรู้ใหม่ๆอยู่ตลอดเวลา มีทักษะโวหารในการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น มีความคิดเห็นและทัศนคติที่มีใจเปิดกว้างเป็นประชาธิปไตย

เครือข่ายการเรียนรู้จะมีการจัดตั้งองค์กรในการจัดการเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีการจัดรูปองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 3 ระดับตามขอบเขตของความสัมพันธ์ทางสังคมและพื้นที่ คือ องค์กรในระดับชุมชน มีลักษณะองค์กรเครือญาติ กลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาร่วมกันจะมีลักษณะเป็นกลุ่มเล็กๆโดยสมาชิกกลุ่มจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมเชิงซ้อนที่หลากหลาย องค์กรในระดับเครือข่ายระหว่างชุมชนในระดับตำบล เป็นองค์กรที่มีลักษณะที่มีสมาชิกเป็นองค์กรในระดับชุมชน แล้วส่งตัวแทนกลุ่มเข้าร่วมเป็นกรรมการดำเนินงาน ทำหน้าที่ในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน ดำเนินการจัดการปัจจัยการผลิตและผลผลิต หนุนช่วยองค์กรสมาชิกโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาและเข้าช่วยคลี่คลายปัญหาภายในกลุ่มและปัญหาระดับท้องถิ่น เช่น การจัดการป่าชุมชน จัดเวทีสรุปบทเรียน ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอกและองค์กรในระดับเครือข่ายระหว่างชุมชนในระดับจังหวัดและภาค เป็นองค์กรที่มีลักษณะที่จัดตั้งขึ้น โดยคำนึงถึงประเด็นปัญหาร่วมเป็นหลัก สมาชิกองค์กรมีทั้งรูปแบบที่องค์กรในระดับชุมชน องค์กรในระดับเครือข่ายระหว่างชุมชนระดับตำบลหรือลุ่มน้ำ มีการส่งตัวแทนเข้าร่วมดำเนินงาน และสมาชิกในระดับบุคคลแต่จะต้องมีฐานการรวมกลุ่มในระดับชุมชน องค์กรระดับนี้จะทำหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ให้ข้อมูลข่าวทั้งเรื่องประสบการณ์ในระดับพื้นที่ และข้อมูลสถานการณ์ภายนอกโดยเฉพาะนโยบายของรัฐ เป็นองค์กรที่ประสานความร่วมมือกับภาคีอื่นๆทั้ง สื่อมวลชน นักพัฒนา ราชการ นักวิชาการ นักกฎหมาย นักธุรกิจ และผู้บริโภคในเมือง ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชาวบ้าน รวมทั้งร่วมกับรณรงค์ผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาในระดับนโยบาย

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือก มี 2 รูปแบบ คือ การถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบดั้งเดิมที่มีมิติทางวัฒนธรรมของชุมชนเรียนรู้ผ่าน คติธรรมคำสอน ตำนานคำบอกเล่า นิทาน เพลงพื้นบ้าน และพิธีกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น และการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่เชื่อมสัมพันธ์ กับสถาบันภายนอก ในรูปแบบเวทีชาวบ้าน การประชุมสัมมนา การจัดฝึกอบรม การศึกษาดูงาน เป็นต้น การถ่าย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทอดการเรียนรู้มี 3 ขั้น ตั้งแต่ขั้นการคิดวิเคราะห์ทั้งปัญหาและทางเลือก ขั้นแสวงหาความรู้ และขั้นการลงมือปฏิบัติการ โดยกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้จะได้ไปตามระยะห่างของความสัมพันธ์ทางสังคมและขอบเขตพื้นที่ 3 ระดับ คือระดับครอบครัวและชุมชน ระดับเครือข่ายระดับตำบลหรือลุ่มน้ำ และเครือข่ายระดับจังหวัดและภาค

เครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกของชุมชน เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงบริบทชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น เงื่อนไขโดยตรงและเงื่อนไขที่สนับสนุน หมายถึงเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้โดยตรง ได้แก่ ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมเชิงซ้อนของแต่ละบุคคล ความถี่และความต่อเนื่องในการพบปะ ระยะเวลาในการพบปะ ข้อมูลความรู้ หรือสิ่งของที่มีการแลกเปลี่ยน และลักษณะท่าที ที่เสมอภาคและมีความจริงใจในการพบปะซึ่งกันและกัน 2. เงื่อนไขที่สนับสนุน ได้แก่ ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน บทเรียนการเผชิญวิกฤตการณ์ปัญหาร่วมกัน วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนและเครือข่าย ความสามารถของแม่ข่ายหรือผู้นำในชุมชน ความเจริญทางการคมนาคมและการสื่อสารมวลชน สถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยทั้งใน ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การสนับสนุนที่ดีขององค์กรภายนอกทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และ กลุ่มผู้บริโภคในเมือง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title : Community learning Networks in the Alternative Agriculteral Systems

Author : Mr. Prayad Jatupornpitakkul

M. Ed. : Nonformal Education

Examining Committee :

Assist. Prof. Yongyuth Plianpadung	Chairman
Lecturer Dr. Chayan Vaddhanaphuti	Member
Assoc. Prof. Chukiat Leesuwan	Member

Abstract

The objective of this study was twofold: first to investigate and describe the components and characteristics of a network of learning in alternative agriculture, and, second, to delineate the conditions and factors that gave rise to the network of learning in the area of Ban Pa Not, Tambol Mae Tha, Mae On District, Chiang Mai Province.

This study employed qualitative method as a mode of data gathering. In-depth interviewing and participant observation were used in order to obtain information about network of learning, process in which learning was taking place, and the role of the node of network and its relationship with network members. Informal interviewing with key informants was also used in order to gain more information with regard to ideas and thoughts about alternative agriculture.

The community learning network in alternative agriculture was a type of learning embedded in everyday social practices and community dynamics. It had 4 components, namely,body of knowledge, node of network, organization of learning, and transferring of knowledge. Each component is described as follows:

Knowledge system of alternative agriculture is holistic. It is both technical and practical knowledge. It includes morality which underlies the basic relationship between man and nature. This knowledge system has impacts on economy, society, culture, politics, education and environment.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

A node of learning network serves as the center for experimentation, knowledge acquisition and development, and knowledge transferring. A node of network can be single or multiple consisting of several individuals who are knowledgeable in many fields. A node has an ability to assess situation critically as well as analyze problems and their alternatives. A node with moral commitment tends to observe, analyze and try out new ideas; he is always enthusiastically open up to innovative ideas and information. As a node, he has a good command of communication skills, a democratic mind, and tends to engage in exchanging of ideas with others whenever opportunity arises.

Within the learning network, the organization of learning is another important component. It is either formally or informally set up in 3 levels according to the boundary and area relationship,including at community organization which is Kin-based.This operates in a small groups have a complex and diverse social relationship.

The village network organisation at the subdistrict level network in has its members, from community organisations with their representative in the organisation committee.These representatives determine the objectives of an operation, manage production inputs and outputs, and convince the network members to exchange experiences in solving problems. Besides, these groups can assist their members in solving problems within groups and problems of the community, such as, community forest management, coordination with external organizations, etc.

At the provincial/regional level, networks of learning can also be established for collective and public concern. The networks members come from representatives from the community level, inter-community level, sub-district level, or watershed level, in which the member at personal level must be based on group formation at community level.The organization at this level provide learning experiences through information dissemination on local issues as well as government policies. This type of network would collaborate with other sectors, such as, mass media, development workers, government officials, lawyers, academics, businessmen, and urban consumers. It also supports village organizations' activities and campaigns for policy advocacy.

There are two forms of knowledge being transferred in alternative agriculture. The former is the traditional method which is based on community culture. Through this method, knowledge is transferred through legends, stories, songs, folklores and ritual ceremonies. The latter is the transferring of local knowledge plus knowledge

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

from outside through meetings, training workshops, and educational trips. In both cases, the process of knowledge transferring has 3 stages: analysis of problems, searching for available knowledge, and implementation. This process can occur at different levels, namely, family and community level, community network or watershed level, and provincial/regional level.

The network of learning in alternative agriculture is developed within the social context of community change. There are two types of conditions that enable the network of learning to occur. First, direct condition or condition that allow direct learning experience. This includes complex social relation of individuals, frequency, duration and continuity of meeting, nature of knowledge exchange. Second, the supporting condition established in the direct condition , which are social relationship of commnity, collective results in lessons learned through solving critical problems , the local culture and tradition , the strength of community and network organisation, the node of network's ability, development of infrastructure, communication and other accessibility, democratic political situation from community to nation levels, the good support from outside organisations of government, non-government organisations and also urban consumer groups

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved